

סנהדרין נד

עניין: עונש שמענו אזהרה מניין

ספר החינוך מצוה סט

כי לא יספיק לנו הזכרת העונש במצוה מבלי אזהרה. וזהו שיאמרו רבותינו ז"ל תמיד עונש שמענו אזהרה מנין, והענין הוא מפני שאם לא תבוא לנו בדבר מניעת האל, אלא שיאמר עושה דבר פלוני יענש בכך, היה במשמע שיהיה רשות ביד כל הרוצה לקבל העונש ולא יחוש לצער לעבור על המצוה ולא יבוא בזה כנגד חפץ השם יתברך ומצותו, ויחזור דבר המצוה כעין מקח וממכר, כלומר הרוצה לעשות דבר פלוני יתן כך וכך ויעשה או יתן שכמו לסבול כך ויעשה, ואין הכוונה על המצוות בכך, אלא שהאל לטובתנו מנענו בדברים והודיענו במקצתן העונש המגיע לנו מיד מלבד העברת רצונו שהיא קשה מן הכל. וזהו אמרם ז"ל בכל מקום לא ענש אלא אם כן הזהיר, כלומר לא יודיע האל העונש הבא עלינו על העברת המצוה אלא אם כן הודיענו תחילה שרצונו הוא שלא נעשה אותו הדבר שהעונש בא עליו.

בית הלוי בראשית לב, יא

קיימים ראונו יתנחך להטיב לנניו. וזה מובן בפשיטות מאמר חז"ל ששכר עבירה עבירה ושכר מצוה מצוה, דהעונש המגיע להאדם עבור העבירה הוא בעצמו ג"כ עבירה בפני עצמו, דאחר שרצון הבורא להטיב לישראל וזה גרם נמעשיו שיענשו ויעשה עמו ההיפוך מראונו ונמצא מגיע לו עונש עבור העונש. וכמאמרם י"כ יסרתני ואוסר דעבור היסורים הגיעו לו עוד יסורים. (*) וזהו מאמרם י"כ כי נראה עונה כי לקחה מיד ה' כפלים בכל חטאתיה דרך אז נראה עונה. וכן הוא להיפוך במצוה אמרו ששכר מצוה מצוה, דהגמול הטוב שמגיע לאדם עבור מעשיו הטובים הוא מצוה בפני עצמו יען כי כן הוא ראונו ית' להטיב לו ומקבל על זה שכר בפני עצמו:

לשם הקדמות ושערים שער ו' פ"ח

רצא פ"ב סימן ה'. מחמילת ברייתו של עולם לפה הקב"ה נמעיין של לדיקום ומעשיין של רשעים. אבל איני יודע באיזה מהם חפץ אם נמעשה אלו ואם נמעשה אלו. כיון דכתיב וירא אלהים את האור כי טוב. הוי נמעיין של לדיקום חפץ ואינו חפץ נמעיין של רשעים. וע' במפרשים שטרחו מאד בדברי המורש הזה. וכן קרוב ללשון זה הוא ג"כ בספרי ר"ש פ' ראה. ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה. לפי שנאמר החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה. שמה יאמרו ישראל הו'אל ונתן הקב"ה לפנינו שני דרכים דרך החיים ודרך המות נלך באיזה מהם שנראה תלמוד לומר ובחרת בחיים למטן תחיה אתה וזרעך. והנה הוא מובן ע"פ דבריו כי מאחר שתכלית הברכה שהוא בשביל התיקון דלעמיד אשר לימות המשיח ולחיי העולם הבא הנה הוא יעשה עכ"פ שיתקן הכל ע"י העונשים ג"כ כי ע"י כל התלחות שבהעוה"ז והעונשים אשר לאחר מיתה יתבטל הרע כולו ויכלה כל הטומאה והזוהמא ויהיו כל העונשים גופה ג"כ לסיבה גדולה להתיקון העמיד ולהגילוי דעובד השפן וכ"ל ח"כ שמה יאמר אדם שילך באיזה דרך שיראה כי אין רעונו של הקב"ה בזה יותר

מבזה (*) מאחר שתכלית הכוונה הרי יעשה עכ"פ. לכן אמרה התורה ובחרת בחיים כי רעונו של הקב"ה הוא רק שיעשה התיקון אשר בתכלית כוונתו ית' ע"י קיום התורה והמלאה דוקא. להוציא כל כחות הגבורות מן הכח אל הפועל וכל גילויים היוצא מפשטי. ע"י גבורי כח עושי דברו. ואז היו יולאים כולם בתכלית הנימוק והביסוס גם מחמילת. כי התורה הנה היא היסוד והשורש והכח דכל המלאות כולו אשר מן העולם ועד העולם והרי יש אפשרות בקיומה להוציא כל כחות הגבורות כולם בכל השיעור המספיק לתכלית כל התיקון כולו. וא"כ הרי ודאי הוא חפצו של הקב"ה שיעשה התיקון אשר בכוונה כל הבריאה רק ע"י קיום התורה והמלאה ולא ע"י העונשים אשר ממספיה ודיניה. והוא

(*) הגהה הנה קיטב הדברים הללו מצאנו ג"כ לאחר מגדולי ישראל והוא הגאון בעל החינוך במצוה ס"ט שמבאר בדרך זה מה שאמרו רז"ל בכמה מקומות. עונש שמענו אזהרה מניין ולכאורה יפלא למה אינו מספיק העניש לבד בלתי האזהרה. יאמר הוא ז"ל כי לולא האזהרה הייתי אומר כי הרשות ביד כל הרוצה שלא יחוש לצער לעבור על המצוה ולקבל העונש. ולא יאה בזה נגד חפץ הש"י ומצותו כלל כי כל מצוה הוא רק כעין מקח וממכר או שיעשה המצוה או שיסבול העונש ואין חפץ הקב"ה בזה יותר מבוה. ולכן אמרו לא ענש אלא בזה הזהיר להודיע שרצונו ית' היא במצותיו דוקא ולא נעשה אותו הדבר שהעונש בא עליו. עכ"ל ע"ש. והרי קיטב הדברים מה שאמרנו. ע"כ הגהה: